

הקשרים עם העיתונות

אמצעי התקשורת היו אחת הזירות היותר חשובות במאבקנו, ומשום כך השתדלתי כבר מן הימים הראשונים לשהותי בבירה האמריקנית לפלס לי דרך אל בכירי העיתונאים. בווינגטון פעלו סניפים של ה"ניו-יורק טיימס", ה"ניוזוויק" וה"טיים מגזין" ולמעשה לכל עיתון נחשב- בין אם היה אמריקני ובין אם היה קנדי, אירופי או דרום אמריקני, היה שם נציג רציני.

יתר על כן, בעיר נמצאו תמיד עיתונאים מעולים, שהיו מוצבים בעבר ככתבי עיתוניהם במוסקבה, וביני לבין כמה מהם נקשרה ידידות אמיצה.

מקס פרנקל, בעבר כתב ה"ניו-יורק טיימס" במוסקבה, עמד באותם ימים בראש הסניף של עיתונו בווינגטון. נוסף על היותו עיתונאי מוכשר, משכיל ומעמיק חשוב, היה פרנקל, שבשנות ה-80 נתמנה לעורך הראשי של ה"ניו-יורק טיימס", גם יהודי חם שגילה הבנה ואהדה לשאלת גורלם של יהודי ברית-המועצות, וממנו למדתי הרבה על דרכי פעילותה של העיתונות וכיצד ניתן להסתייע בה. מאוחר יותר התיידדתי גם עם כותב המאמרים הראשיים ב"ווינגטון פוסט", סטיבן רוזנפלד, צעיר יהודי מוכשר, שגם הוא שימש בעבר ככתב עיתונו במוסקבה.

מי ששבה את לבי במיוחד היה ליאון וולקוב, המומחה לענייני ברית-המועצות של ה-Newsweek. בשלהי מלחמת העולם השנייה שירת וולקוב כקצין בדרגת רב-סרן בחיל האוויר הסובייטי. היחידה שבה שירת הגיעה עם חיל הכיבוש הסובייטי לגרמניה, ושם חצה וולקוב את הקווים וערק אל האמריקנים. לא ידעתי פרטים על עריקתו וגם לא ניסיתי להתחקות אחרי הפרשה. כשהגיע לארצו ת-הברית, כך נודע לי, עבד זמן מה בשביל ה-C.I.A., המוסד המודיעיני הגדול של ארצות-הברית. מאוחר יותר התחיל לפרסם את דבריו ב"ניוזוויק" רב התפוצה, שם היה לו מדור קבוע, שבראשו נדפסה גם תמונתו. מי שזכה להערכתו של וולקוב זכה, למעשה, בפרסום רב, שכן הוא נחשב לבר-סמכא. לוולקוב היתה הצלחה רבה בקרב הפקידות הבכירה במחלקת המדינה ובמשרדי הבית הלבן, והוא היה מקובל גם על שגרירים רבים בווינגטון.

ליאון וולקוב היה נשוי לרוסיה בת מהגרים, שחקנית תיאטרון יפה ונעימת הליכות. היו להם שני ילדים שגדלו כאמריקנים דוברי רוסית. עם הוולקובים התיידדנו במהירות. הם הרגישו טוב בביתנו ואנו אהבנו להתארח בבתם. מוולקוב יכולתי ללמוד רבות, הן על ברית-המועצות והן על מבוכי ווינגטון. בשיחותינו הארוכות סיפרתי לו בין השאר על ישראל, על הקיבוץ, ודיברתי די בגלוי על המשימה שלשמה הגעתי לווינגטון. בכל פעם שהדברים נתגלגלו לנושא היהודי הוא הקשיב לדברי, אך נמנע מתגובה.

מכיוון שנראה היה כי ליאון אינו מגלה כל עניין בנושא היהודי, השתדלתי לא לבקש אותו לעסוק בכך בכתבותיו. נדמה לי כי רק פעמיים פירסם ידיעות שהעברתי אליו. בליאון נסתייעתי בראש ובראשונה להבנה טובה יותר של ההתרחשויות בברית-המועצות ושל מערכת היחסים בין שתי מעצמות העל. ליאון הוא אשר בנה את מעמדי כאיש מקצוע שאפשר ללמוד ממנו על ברית-המועצות ומדיניותה. יכולתי גם לגלות את "עקבותיו" בהרבה הכרויות ופגישות שקיימתי. היו גם מקרים, כמו למשל בפגישתי עם מלקולם טון איש מחלקת המדינה, שבהם נאמר לי בפשטות שוולקוב מעריך אותי עד מאוד.

"הנקודה היהודית" אצל וולקוב היתה חידה עבורי. הוא שמע, כאמור, את סיפורי והסברי על ישראל בעניין רב, אך במשך זמן רב למדי לא הצלחתי "להדליק" אותו לנושא היהודי. השינוי בא באופן פתאומי. היינו שקועים באחת משיחותינו הארוכות, כשוולקוב אמר לי "אגלה לך משהו שיפתיע אותך. שמי האמיתי הוא לייב וולפנסון. אבי יהודי מקמיניץ-פודולסק, עיר בעלת אוכלוסייה יהודית גדולה." מעתה ואילך נשבר הקרח. וולקוב הבהיר לי שבטור הקבוע שלו שב"ניוזויק", יוכל לכתוב על נושאים אלו רק לעתים רחוקות, אולם הוא ימצא דרכים אחרות כדי לקדם את הנושא. והוא אכן מצא. עם המלצותי ובלעדיהן, החל וולקוב להופיע בהרצאות בארגונים יהודים. אלה לא ידעו כמובן על מוצאו והכירו אותו כבעל טור קבוע ב"ניוזויק", המתמחה בברית-המועצות.

עד מהרה נעשה וולקוב, שנעזר מדי פעם בחומר שסיפקתי לו, מומחה לענייני המיעוט היהודי בברית-המועצות ואף השתתף בתכניות רדיו וטלוויזיה שעסקו בכך.

וולקוב סיפר לי שבמשך שנים רבות היה מוחרם על-ידי הסובייטים בוויניטון. פגישתו הראשונה עם דיפלומט סובייטי, קולגין, נערכה רק כמחצית השנה קודם לכן, והביאה בעקבותיה לביקור גומלין של קולגין בביתו של וולקוב. הדיפלומט הסובייטי הגיע אל בית הוולקובים בלוויית אשתו, והם בילו עד מאוחר בלילה. עוד קודם לביקור בירר וולקוב פרטים על קולגין ב-F.B.I. ושם נאמר לו שקולגין משרת כבר חמש שנים בשגרירות כאיש הק.ג.ב, ונחשב לאיש אינטלגנטי ובעל עמדה חשובה.

מאז הביקור לא התקשר קולגין עם וולקוב, אך במפתיע הוא קיבל הזמנה למסיבה שערכו אנשי "טאס" - סוכנות הידיעות הסובייטית. במסיבה השתתפו כעשרים איש, מחשובי העיתונאים בוויניטון. קולגין חלף על פני וולקוב ולחש על אוזנו שקיבל הוראה שלא להיפגש עמו עוד. לאחר מכן פנו לוולקוב שלושה מזכירים של השגרירות ותקפו אותו על השידור בעניין יהודי ברית-המועצות: "האם החלטת להיות יהודי מאז שהתברר שאפשר להרוויח הרבה כסף מהשמצת ברית-המועצות בעניין היהודי?!!" הם הטיחו בו, "מדוע אמרת בשידור שאין יהודי בשירות החוץ הסובייטי? האם לא ידוע לך שמנדלביץ' עובד במחלקת המחקר?" וולקוב השיב שלא ידע על מנדלביץ', אך הוא התפלמס איתם ועמד בתוקף על כך שאין יהודים בשירות הדיפלומטי הסובייטי. השלושה המשיכו "מדוע אתה חושב שעל היהודים לעבוד במשרד-החוץ ולא בקולחוזים?" וולקוב ענה להם

בכעס: "מאות בשנים מנעו מיהודים להיות חקלאים, ומדוע שילכו עתה לקולחוזים? האם רק כדי לספק את רצונם של האנטישמים הרוסים של ימינו?"

בשגרירות הסובייטית ידעו, כמובן, על עברו של וולקוב, אך היה להם עניין לשמור על קשר עם כתב ה"ניוזוויק", ש"מכסה" את הנושא הסובייטי ולהחליף עמו רשמים כשם שקיימו קשרים טובים עם השגרירות. כשנפגשו ידידי העיתונאים, וביניהם וולקוב, עם הסובייטים, שאלו ביוזמתי שאלות על מצבם של יהודים בברית-המועצות, "מפני שהציבור היהודי והלא-יהודי בארצות-הברית החל לפתע לגלות עניין בנושא."

שכר לעמלי ראיתי הן בפרסומים שהופיעו בעיתונות האמריקנית החשובה, שכללו ידיעות שהצלחתי "לשתול" והן בדיווחים על פגישות שקיימו מנהיגים יהודים עם הממשל בנושא.